

Miroslav Granić

PRIMANJE U SPLITSKO PLEMSTVO GUVERNERA THOMASA BRADYJA

UDK: 929 Brady, T. : 929.7 (497.5 Split) "1805"

Izvorni znanstveni rad

Primljeno: 3. VII. 1997.

Miroslav Granić
Odsjek za povijest
Filozofski fakultet
28000 Zadar, HR

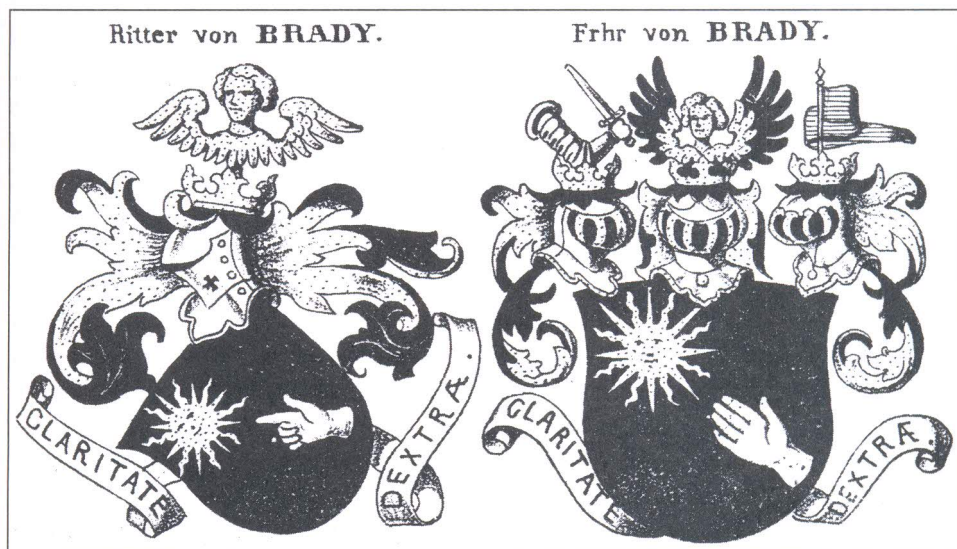
U radu pisac iznosi kako je i na koji način splitsko Plemićko vijeće u svoje redove godine 1805. primilo carskog guvernera Dalmacije Thomasa Bradyja. Bradyjev opis u splitsko plemstvo bilo je posljednje primanje jedne osobe u to staleško tijelo, pa je stoga zanimljivo da se događaj zabilježi u splitskoj lokalnoj povjesnici.

Kada je na zahtjev pokrajinskih vlasti u Zadru splitska općina 26. siječnja 1805. godine dostavila podatke o ustroju gradske uprave, o staleškim tijelima i osobama koje ih sačinjavahu, u popisu plemića članova splitskoga Plemićkog vijeća zabilježeno je i ime austrijskoga carskog guvernera Dalmacije Thomasa Bradyja.¹⁾ Zanimljivo je bilo dati odgovor kada je to barun Brady postao plemićem grada Splita i na koji način. Naime, još od srednjega vijeka gradska su vijeća primanjem novih članova katkada popunjavala svoje redove. U Splitu je Veliko vijeće nakon dugo vremena "otvorilo" svoja vrata novim članovima 1671. i potom godine 1721.²⁾ Nakon toga ni jedna nova obitelj nije bila primljena u redove splitskoga plemstva, premda je bilo nekoliko bezuspješnih pokušaja sve do pada Republike. Splitsko je vijeće plemenitih ljubomorno čuvalo i štitilo svoja prava, a posebno ono da Vijeće samo bira svoje članove, pa je nekoliko puta odbijalo pokušaje državne vlasti da im ona nametne "nove plemiće". Splitsko je vijeće stoga voljom svojih članova, zaključkom izglasovanim sveukupnim glasovima svih članova Vijeća i bez protivljenja, primilo u svoje redove guvernera Thomasa baruna Bradyja.

Nije samo splitsko vijeće nakon godine 1797., dakle pod novom vlašću austrijskoga cara i ugarsko-hrvatskog kralja Franje II., upisalo visoke carske časnike i dužnosnike u svoje redove. Primjerice, zadarsko je Plemičko vijeće primilo među svoje članove aklamacijom 15. siječnja 1798. carskog povjerenika kneza Rajmunda Thurna. Zatim je 10. kolovoza 1798. u plemstvo bio primljen poznati general i pobornik sjedinjenja Dalmacije s Hrvatskom Matija Rukavina barun Bojnogradski te general Ivan barun Knežević. Carski dvorski povjerenik za Dalmaciju grof Petar Goëss i njegova braća Karlo i Rudolf bijahu upisani u zadarsko plemstvo 17. siječnja 1804. godine istom kada je Petru Goëssu bila iskovana zlatna spomen-medalja.³⁾ I grad Skradin 14. travnja 1798. upisuje u svoje plemstvo kneza Thurna i njegova osobnog liječnika dr. Gaetana Grgura Borghija iz Rovinja.⁴⁾ U svibnju iste godine grad Hvar u svoje plemstvo upisuje kneza Thurna.⁵⁾ Prema svemu sudeći, dalmatinskim je nobilemama koji su sjedili u vijećima svojih gradova bilo osobito stalo da u svoje redove upisuju visoke carske činovnike, što je imalo svoje opravdane razloge.

Prema sačuvanim zapisnicima splitskoga Velikog vijeća⁶⁾ možemo u cijelosti prikazati kako je teкао postupak primanja guvernera Bradyja u splitsko plemstvo. Dana 2. siječnja 1805. sastalo se Vijeće splitskih plemića u općinskoj palači na svojoj izvanrednoj sjednici, u nazočnosti suca upravitelja grada Splita plemenitoga gospodina Nikole Grisogona, prethodno najavljenom zvonjavom zvona i uz ostale uobičajenosti koje su se stoljećima odvijale prije saziva Vijeća. Pri okupljanju Vijeća zabilježen je njegov 21 član: suci Ivan Krstitelj Milesi, Nikola Ivellio, Stanislav Grisogono, savjetnici Jerolim Cindro, Frane Grisogono Prvi, Mihovil Grisogono, Vicko Capogrosso-Cavagnini, sindici Jakov Cerineo i Nikola Capogrosso te plemeniti vijećnici Toma Grisogono, Grisogonus Grisogono, Marin Cerineo, Toma Grisogono Drugi, Jakov Cindro, Petar Alberti, Dujam Grisogono, Frane Ivellio, Oktavije Geremia, Ivan Grisogono, Ivan Marija Geremia, Josip Marija Milesi. Nakon predočjenja krštenica primljeni su u vijeće Nikola Cambj i Petar Cambj, koji su dali prisegu pred raspelom izgovarajući na talijanskom jeziku kako je to zabilježeno: Kunem se ovim Kristom raspetim da ću biti uvijek vjeran Njegovom Veličanstvu našega uzvišenog vladara i da ću ustrajno čuvati prava i povlastice ovog plemenitog vijeća. Sa ta dva nova člana Vijeće je proglašeno zatvorenim i moglo je započeti s radom. Nakon što su izvršeni i obavljani izbori i promjene uobičajenih časti, službi i dužnosti koje su spadale u djelokrug Vijeća, kancelar je zapisao obrazloženje primanja guvernera Bradyja u stalež splitskih plemića. To je obrazloženje puno barokne retorike, pisano kićenim stilom, veličanjem preko svake mjere vrlina guvernera Bradyja. Kao da nas pomalo podsjeća na ovostoljetni ceremonijal dodjele počasnog građanstva raznim

moćnicima bilo propalih bilo živućih režima. U ovom je slučaju Split, grad cara Dioklecijana i svetoga Dujma, skrušeno počastio plemićkim naslovom jednoga visokog carskog činovnika što je došao u Dalmaciju provoditi dobro poznatu politiku bečkog dvora zatiranja ideje sjedinjenja Dalmacije s Hrvatskom.

Grbovi Brady prema Heyeru (tab. 58)

Guverner Thomas Brady bio je potomak irske obitelji, po Heyeru navodno plemenita podrijetla.⁷⁾ Za vladanja carice Marije Terezije (1740.-1780.) nalazimo nekoliko članova ove obitelji u carskoj službi. Carski vojni protomedik dr. Terencius Brady punih je trideset godina vjerno služio carskome domu. U vojnoj pak službi “svijetle krune” bili su i neki njegovi nećaci i rođaci. Josef Brady bio je carskim natporučnikom 44. pješačke pukovnije “Clerici”, satnik Cornelius služio je u inženjeriji ili opkoparskim postrojbama, Johann, također satnik, služio je u Laudonovim dragovoljačkim odredima, Bernard⁸⁾ je bio carski natporučnik 54. pješačke pukovnije “Sincere”, dok je Patricius Brady bio natporučnikom 35. pješačke pukovnije “Waldeg”. Njima je, kao i gore spomenutom dr. Terenciusu Bradyju, poveljom izdanom u Beču 4. studenoga 1758. bilo podijeljeno plemićko viteštvo austrijskih nasljednih zemalja s pravom na plemićki pridjevak *von*. Već spomenutom Bernardu vitezu Bradyju, kao satniku 54. pukovnije, koji je bio odlikovan viteškim križem Reda Marije Terezije, bilo je poveljom od 22. listopada 1763. podijeljeno barunstvo austrijskih nasljednih zemalja s naslovom “Bla-

gorodni”. Viteško odličje Reda Marije Terezije zadobio je i Thomas Brady, što mu je davalo pravo na barunski naslov.

Životopis dalmatinskog guvernera Thomasa Bradyja poznat je u općim crtama. Ovom zgodom istaknimo samo najvažnije podatke. Rodio se u Cootehilu u Irskoj godine 1752. U austrijsku je vojnu službu stupio kao dragovoljac godine 1769. Služio je u 15. pješačkoj pukovnici “Palavicini”, u kojoj je napredovao do satnika. Istaknuo se u austrijsko-turskome ratu 1788.-1791., kada je bio dodijeljen Laudonovu generalštabu. Pokazao se hrabrim i sposobnim, posebice za zauzimanje Dubice i Novoga godine 1788., pri čemu je bio i ranjen. Za ovoga je rata odlikovan visokim vojnim odličjem Reda Marije Terezije. Godine 1795.-1796. ratuje u Njemačkoj te se istakao pri osvajanju Frankfurta. U Italiji 1796. godine zapovijeda kao brigadir, u protunapoleonovskim savezima bio je 1801. zamjenik glavnog stožera i zapovjednik divizije u Češkoj, a godine 1809. zapovjednik je divizije 2. armijskog korpusa. Maršalski čin dodijeljen mu je 1809. godine.⁹⁾ U međuvremenu je u nekoliko navrata služio i u Dalmaciji. U ovu pokrajinu dolazi u listopadu 1797. godine, kada je imenovan vojnim zapovjednikom Boke kotorske. Već 26. prosinca 1797. bio je promaknut za općeg vojnog i građanskog upravitelja Boke kotorske.¹⁰⁾ Na čelu te pokrajine uspješno je suzbio pokušaj francuskog zaposjednuća tih krajeva, odbivši flotu pod zapovjedništvom francuskog admirala Paula François Brueyesa. Pokazao se vrlo sposobnim u sprječavanju širenja ruskog utjecaja kod ono malo šizmatičkog stanovništva u samoj Boki, ali i među obližnjim Crnogorcima, koji su po svom raskolničkom nagonu šurovali sa svojom ruskom braćom i njihovim carem kao zaštitnikom pravoslavlja. Dobrim organizacijskim sposobnostima učvršćivao je austrijsku vlast suzbijajući lokalne razmirice i kampačilizam, ali je pritom katkad izazvao i nezadovoljstvo, osobito kod Kotorana, ukidajući im neke stare organizacije, očito preživjele i neprimjerene novome dobu.¹¹⁾ Istina, brinuo se da bokeljski brodovi dobiju turske fermane kako bi mogli nesmetano ploviti i bili zaštićeni od sjevernoafričkih gusara. Godine 1798., uvidjevši potrebu osnivanja nove općine u Stolivu, podigao je to mjesto na općinski rang.¹²⁾

Mora mu se priznati njegova dalekovidnost i odlučnost u odnosima sa Crnogorcima. Stalnu opasnost od nadiranja pravoslavlja želio je spriječiti tako što je pravoslavni samostan Majine naumio pretvoriti u vojarnu i privesti ga korisnoj namjeni, jer je upravo preko tog raskolničkog legla, kao i onog Stanjevića, uz pomoć bokeljskih šizmatika pristizala pravoslavna trulež i agresivni pritisak na katoličku i hrvatsku Boku. Sprječavao je da crnogorski vladike imaju jurisdikciju nad pravoslavcima u Boki, jer je smatrao da ne može duhovna jurisdikcija nad carskim podanicima dolaziti iz druge države, posebice ne iz Turskog Carstva.

Brady je predlagao da se za ono malo šizmatika u Boki imenuje njihov crkveni poglavar koji bi i stolovao u Boki te tako bio pod nadzorom carskih vlasti.

Kako su se međusobni odnosi između Bradyja i jednog dijela Bokelja pogoršavali, a tomu je pridonijela i buna u Podborima i Grblju 1799. i 1800. godine, vlasti su iz diplomatskih razloga odlučile opozvati Bradyja s položaja da bi spriječile rast nezadovoljstva protiv Austrije.

Za svojega prvog službovanja u Boki kotorskoj Brady je održavao veze i s vladom Dubrovačke Republike,¹³⁾ posebice za vrijeme konavoske bune (1799.-1800. g.), kada se ponašao kao posrednik predlažući austrijsku arbitražu u sporu. Dvorski krugovi u Beču njegov prijedlog nisu prihvatili, smatrajući to unutrašnjom stvari Dubrovačke Republike. No, Brady je iz sigurnosnih razloga rasporedio vojne čete uzduž granice s Dubrovačkom Republikom, što je kao demonstracija sile pomoglo dubrovačkoj vladi da uguši pobunu.¹⁴⁾

U travnju 1804. zbog nastupajuće ratne opasnosti Thomas Brady ponovno je postavljen za vojnoga i građanskog povjerenika za Boku kotorsku, jer je boraveći od godine 1797. u toj pokrajini, njezine probleme iznimno dobro poznao. Nedugo potom, po odlasku dvorskog povjerenika za Dalmaciju grofa Goëssa, imenovan je vojnim i građanskim namjesnikom čitave Dalmacije. Na tom je položaju ostao sve do veljače 1806. godine, kada je austrijska vlast zamijenjena francuskom. Goëssa je zamolio da ostane još neko vrijeme na dužnosti u Zadru, a on je požurio u Boku da stiša pobune i tamo provede novo upravno ustrojstvo. Za organizaciju sudstva i uprave na području Boke kotorske izdaje 1. siječnja 1805. proglas. Za upravnu vlast ustrojena je delegacija na čelu s dvorskim savjetnikom. Za sudske poslove osnovan je zborni sud s nadležnošću upravnog suda za područje Boke. Tome je sudu bilo podčinjeno osoblje kotarskog suda, a delegacija je bila izravno podčinjena vladinu guverneru u Zadru, čime je područje Boke bilo podređeno pokrajinskim vlastima i integriralo se u okvir Dalmatinske pokrajine.¹⁵⁾

Nakon povratka u Zadar početkom 1805. godine nastavio je Brady s preustrojtstvom uprave i sudstva u čitavoj pokrajini. Njegove dosta napredne i suvremene zamisli nisu u potpunosti bile ostvarene zbog kratkoće vremena što ga je zbog povijesnih okolnosti imao na raspolaganju. Zanimljivo je da je Brady u svom opširnom elaboratu o preustrojtstvu pokrajinske uprave i sudstva predvidio sudjelovanje u vlasti oba staleža, kako građanskog, tako i plemićkog. Dapače, u nekim je općinama gdje je plemićki stalež bio malobrojan, predvidio za upravne funkcije tijela sastavljena samo od pripadnika građanskog ili pučkog staleža.¹⁶⁾ Predvidio je i organiziranje Dalmacije u pet upravnih okruga. Takvu organizaciju vlasti, međutim, Brady u Dalmaciji nije uspio dovršiti, jer su ratni i međunarodni događaji

doveli do mira u Bratislavi (26. prosinca 1805.), pri čemu je Austrija morala u Napoleonovu korist prepustiti Francuzima svo jadransko područje od Mletaka do Budve. Svojim posljednjim proglasom od 18. veljače 1806. objavio je da vlast austrijskog vladanja u pokrajini Dalmaciji prestaje sljedećim danom.¹⁷⁾ No, Brady je prema naptucima iz Beča francuskoj vojsci predao Dalmaciju potpuno ispražnjenu. Nakon toga Thomas Brady nikada više nije bio u Dalmaciji. Zabilježeno je da je godine 1809. u Češkoj bio zapovjednikom divizije. Umirovljen je godine 1810. s činom podmaršala i naslovom dvorskog savjetnika.¹⁸⁾ Carskim ukazom od 25. srpnja 1815. podijeljen mu je češki inkolat barunskog naslova s pravom na položaj velikaša Češkog Kraljevstva.¹⁹⁾ Umro je u Beču 22. listopada 1827. godine.

Vratimo se predmetu ovoga priloga: splitskom plemstvu Thomasa Bradyja. Do njegova su primitka primanja novih plemića u Plemičko vijeće grada Splita bila davne 1721. godine pa do te 1805. godine niti jedan novi član nije ušao u to staleško tijelo, premda je u drugoj polovici XVIII. stoljeća bilo ozbiljnih nastojanja da se u Vijeću nađu i neki zaslužni Splicićani.²⁰⁾

Na prijedlog sudaca Vijeća, a nakon obrazloženja koje obiluje već spomenutim pohvalama guverneru Bradyju, on je imenovan plemićem grada Splita i primljen za člana Vijeća "con pieni voti". Tako je 2. siječnja 1805. godine splitsko Plemičko vijeće dobilo novog člana, a guverner je Brady ujedno bio posljednji pojedinac koji je dobio plemstvo grada Splita. Splitski su vijećnici u zaključku svoje sjednice, sazvane poglavito u tu svrhu, naglasili neka njegovo plemenito srce primi taj znak javnog priznanja kao najvišu počast koju mu mogu iskazati članovi splitskog Vijeća.

Glasovima svih nazočnih zaduženi su plemeniti suci da se ovaj zaključak o primanju Bradyja u plemstvo grada Splita pretoči "in un libro" i pritom uresi "col maggior lusso ed eleganza in oro effettivo", određivši da se na jednoj stranici te knjige, točnije diplome, osim teksta spomenutog zaključka, ima naslikati s jedne strane grb grada Splita, a s druge grb baruna Bradyja. Je li ovaj potonji zaključak proveden, nije nam poznato. No bez obzira na to, zaključujući prema zapisnicima splitskih vijeća, koja su ubrzo s nadolaskom francuske vlasti otišla u "bespuća povijesne zbiljnosti", nedbojbeno je da je vojni i građanski zapovjednik Dalmacije Thomas Brady ostao zabilježen kao posljednji agregirani plemić grada Splita.

BILJEŠKE

- 1) Povijesni arhiv u Zadru (dalje: PAZ), *Spisi C. K. komesara grofa od Goëss (1803.-1804.)*, Privileggi, filza II, Tab. IV, fol. 287, 282.
- 2) G. Novak, *Povijest Splita III*, Split, 1978, str. 1269-1285.
- 3) Znanstvena knjižnica u Zadru, ms. 704/VIII, *Jadrae Liber Octavus Consiliorum (1775.-1806.)*, fol. 100, 101r-v, 104, 126, 127v.
- 4) *Scardona in Dalmazia*, XXXI e II Consiglio, fol. 1, 2r-v, 6v.
- 5) PAZ, *Spisi Vlade za Dalmaciju (1798.-1806.)*, Fasc. I, 1798., N. 1445, fol. 1028, 1039.
- 6) Arhivska zbirka Arheološkog muzeja u Splitu, *Zapisnici splitskog Velikog vijeća (1787.-1806.)*, fol. 51v, 52v, 53. Zahvaljujem bibliotekaru A. Duplančiću na podacima iz tog izvora.
- 7) F. G. Heyer von Rosenfeld, *Wappenbuch des Königreichs Dalmatien*, Nürnberg, 1873., str. 100.
- 8) *Biographisches Lexikon des Kaiserthums Oesterreich*, von Dr. Constant v. Wurzbach. Zweiter Theil, Wien, 1857., str. 107.
- 9) *Österreichisches Biographisches Lexikon 1815-1950*, I. Band, Graz-Köln, 1957, str. 105.
- 10) V. Maštrović, *Razvoj sudstva u Dalmaciji u XIX. stoljeću*, Zagreb, 1959., str. 21.
- 11) O prilikama u Boki u to doba v. P. Butorac, "Boka kotorska nakon pada Mletačke Republike do bečkog kongresa (1797.-1815.)", *Rad JAZU*, 1938, knj. 264, 265, str. 161-236, 1-154.
- 12) S. Mijušković, "Prepiska austriskog guvernera za Dalmaciju i Boku i bečke vlade u vezi sa podizanjem pomorskog naselja Stoliva na rang opštine", *Godišnjak Pomorskog muzeja u Kotoru*, 4, 1955., str. 181-184.
- 13) V. Foretić, *Povijest Dubrovnika do 1808., knjiga druga*, Zagreb, 1980., str. 337-343.
- 14) S. Antoljak, *Bune pučana i seljaka u Hrvatskoj*, Zagreb, 1956., str. 94-99; Isti, "Konavoska buna u središtu jednog dijela evropske diplomacije (1799-1800)", *Rad JAZU*, 1952, knj. 286, str. 110-140.
- 15) V. Maštrović, *nav. dj.*, str. 42-44.
- 16) PAZ, *Miscellanea*, sv. 8, II, poz. D, br. 1, fol. 1-4v.
- 17) PAZ, *Fond Štampe*, sv. 4, br. 336.
- 18) Wurzbach, *Biogr. Lexikon*, str. 107.
- 19) P. Frank-Döfering, *Adels Lexikon des Österreichischen Kaisertums 1804-1918*, Wien, 1989., str. 45.
- 20) O tome poblizhe A. Duplančić u radu *Regesti sjednica splitskog Velikog vijeća od 1620. do 1755.* (u tisku); G. Novak *nav. dj.*, str. 1265-1287.

Miroslav Granić

L'AMMISSIONE DEL GOVERNATORE THOMAS BRADY TRA LA
NOBILTÀ SPALATINA

Riassunto

Thomas Brady (Cootehil, Irlanda, 1752 - Vienna, 14. X. 1827), reggente militare e civile della regione di Dalmazia, era di origini irlandesi. Al servizio della corte imperiale austriaca sotto Maria Teresa si trovarono alcuni membri di questa famiglia, alla quale nell'anno 1758 fu concesso il titolo nobiliare cavalleresco, e nel 1763 quello baronale. Thomas Brady entrò al servizio dell'esercito austriaco come volontario nell'anno 1769. Si fece onore nella guerra austroturca del

1788-1791, quando era stato assegnato allo stato maggiore del Laudon. Si distinse nelle operazioni militari in Germania negli anni 1795 e 1796, in particolare nella presa di Francoforte, mentre dal 1796 fu al comando dell'esercito in Italia con il grado di generale.

Giunse in Dalmazia nell'anno 1797 quando fu mandato alle Bocche di Cattaro e fu preposto a quella provincia. Da lì fu richiamato nel 1801, per fare ritorno in Dalmazia nel 1804 come governatore di tutta la regione. Qui intraprese e cercò di promuovere determinate riforme amministrative e giudiziarie, ma non riuscì ad attuare completamente quelle di maggiore portata a causa delle circostanze storiche e dell'occupazione francese. Lasciò la Dalmazia nel febbraio dell'anno 1806. Fu collocato a riposo nel 1810 con il grado di sottomaresciallo.

Segnalando i meriti, le virtù e la nobiltà d'animo del governatore Brady, il Consiglio della Nobiltà spalatina alla sua seduta del 2 gennaio 1805 lo accolse tra i suoi membri, in questa occasione si decise di consegnargli anche un diploma solenne, in forma di libro, sull'onorificenza conferitagli dalla nobiltà di Spalato. Questa fu allo stesso tempo l'ultima concessione della nobiltà spalatina da parte del Consiglio della città che al tempo dell'occupazione francese nell'anno 1807 fu sciolto come sopravvivenza del corpo feudale inadeguata alle nuove circostanze e alla concezione rivoluzionaria del mondo allora affermatasi.

Traduzione: Nicoletta Babić